«Αναγέλαστα, λογιών λογιών γεναίτζες»

Δεν νομίζω οι δημιουργοί της παράστασης «Αναγέλαστα, λογιών λογιών γεναίτζες» να με υπολόγιζαν στους υποστηριχτές τους, καθότι ξενιτζιά και δεν περιλαμβάνομαι στο σύνολο των φυσικών φορέων της κυπριακής διαλέκτου, ούτε και της κοινής ελληνικής. Αλλά όταν πριν από δεκαετίες, έχοντας στις αποσκευές μου τα τεχνητά ελληνικά των διδασκαλικών μεθόδων, πρωτάκουσα τις κουβέντες λογιών λογιών γυναικών που επρόκειτο να με δεχτούν στο σόι τους, ένιωσα σαν να έμπαινα σ' ένα σπίτι με πολλά υφάσματα, κουρτίνες, τραπεζομάντιλα, πετσετάκια και κουβέρτες καμωμένα με σμιλί, κεντημένες μαξιλαροθήκες και κάδρα στον τοίχο, μόνο που όλα τα υφάσματα ήταν... γλωσσικά. Ήταν ήχοι παχείς και μαλακοί σαν μαξιλάρια, ήταν εκφράσεις επαναλαμβανόμενες σαν διακοσμητικά μοτίβα στο κέντημα, ήταν το γλωσσικό χιούμορ έτοιμο, προπαρασκευασμένο αιώνες πριν, το οποίο απλά έπρεπε να χρησιμοποιήσεις την κατάλληλη στιγμή. Πόσο ζήλεψα τη φυσικότητα με την οποία κινούνταν και συμπεριφέρονταν οι γυναίκες σ' αυτό το γλωσσικό σύμπαν, κατάδικό τους και αρκετό για όσα ήθελαν να πουν, πόσο άπιαστο φάνταζε για μένα το μέλλον όταν θα μπορούσα και εγώ να πω το «ακατάγνωτα» και το «ασσιοϊλέ» όταν και όπως έπρεπε.

Και μάλλον είναι ψευδαίσθηση ότι μπήκα τελικά στο γλωσσικό σπίτι και μιλώ με τη μακαρίτισσα πεθερά μου και τις γερασμένες πια κουνιάδες μου τη γλώσσα τους. Αλλά ούτε η ποιήτρια Στέλλα Βοσκαρίδου Οικονόμου, πάνω στη συλλογή της οποίας είναι βασισμένη η παράσταση των Παραπλεύρως Παραγωγών, ούτε η σκηνοθέτιδα Μαρία Κυριάκου δεν κατοικούν πια στο σπίτι της παράδοσης. Μπορεί να κοιτούν μέσα από τα παράθυρα, μπορεί να κάνουν ανάκληση των σκιών των ξεχασμένων προγόνων, μπορεί να αναπαράγουν τη λαλιά των ζώντων αλλά γερασμένων συγγένισσών τους, αλλά οι ίδιες στέκουν απ' έξω, και ακριβώς γι' αυτό οι δημιουργικές τους πράξεις έχουν ενδιαφέρον. Αυτή η απόσταση μετεξελίσσεται σε αποστασιοποίηση που επιτρέπει το δημιουργικό παιχνίδι με την ενσωματωμένη στην ντόπια διαλεκτική γλώσσα παραδοσιακή νοοτροπία και κάνει τον τρόπο τους πραγματικά μεταμοντέρνο. Το στοιχείο του παραλόγου εισέρχεται μέσα στο κείμενο και στη σκηνική του απόδοση χωρίς να φαίνεται ξένο προς το υλικό, αντιθέτως πηγάζει από τη φύση των στερεοτυπημένων από τον χρόνο ευφάνταστων μεταφορών και των εύγλωττων και αιχμηρών χαρακτηρισμών. Βρίσκω εύστοχο τον τρόπο με τον οποίο η σκηνογράφος Έλενα Κοτασβίλι τοποθέτησε τις εφτά ηθοποιούς της παράστασης μέσα σε ακίνητα βάθρα, μετατρέποντάς τις σε ζωντανές προτομές. Η Μαρία Κυριάκου χρησιμοποιεί αυτή την εικόνα ποικιλότροπα και ως ειρωνική απόδοση τιμών στην παράδοση και ως παγίδευση των γυναικών στα στερεότυπα με τα οποία έκριναν και κρίνονταν χρόνια και χρόνια στον τόπο τους και ταυτόχρονα ως σύγκρουση της κοινωνικής παγίδευσης με τη συμπεριφορική ζωηράδα. Κι αν ακόμα δεν ανέφερε η ίδια τις «Ευτυχισμένες μέρες», η εικόνα των «φυτεμένων» στα βάθρα τους γυναικών παρέπεμπε στο έργο του Μπέκετ, αλλά ο εφταπλασιασμός της μορφής έβαζε ειρωνικά εισαγωγικά στον συνειρμό.

Η Στέλλα Βοσκαρίδου Οικονόμου πιστεύει στην ιδιομορφία και στην αυτονομία του αντικειμένου της, της γλώσσας των γυναικών. «Το πούρρου πούρρου το πολλύν», η γλώσσα των γυναικών ήταν ικανή να συγκρατήσει και να περιγράψει λεπτομερώς τον γύρω κόσμο. Όχι τον κόσμο των ανδρών όπου μετρούσαν οι πράξεις και οι καταστροφές που κινούσαν τα πράγματα μπρος, όχι τον κόσμο των ρημάτων, αλλά τον κόσμο των επιθέτων, όπου η επανάληψη σήμαινε συνέχεια και διάσωση. Η παρατηρητικότητα και η κριτική διάθεση, το πείραγμα και το χιούμορ είναι τα εργαλεία με τα οποία από τα επίθετα φτιάχνονται τα αρχέτυπα των γυναικών. Η Μαρία Κυριάκου ζητά από τις ηθοποιούς της Άντρια Ζένιου, Έλενα Καλλινίκου, Μαρία Καυκαρίδου, Μαρίνα Μακρή, Παντελίτσα Μαυρογιάννη, Λουκία Πιερίδου και Πολυξένη Σάββα να χρησιμοποιούν τα ίδια εργαλεία και παρά τη μετωπική παράταξη προς το κοινό να βρίσκονται σε συνεχή επαφή μεταξύ τους. Η σύντομη διάρκεια της παράστασης, η απουσία δράσης, η ακινησία των ηθοποιών, η δραματοποιημένη μεν αλλά απαγγελία ποιημάτων δεν ταιριάζουν στη συνηθισμένη θεατρική φόρμα και στην κοινή αντίληψη για τη θεατρικότητα, αλλά πέστε μου, στ' αλήθεια κουβαλάτε ακόμα μαζί σας τα παλιά σας κριτήρια για το τι εστί θεατρικότητα;